

Sygn. akt III CSK 422/15

POSTANOWIENIE

Dnia 15 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku P. S.A. z siedzibą

w K.

przy uczestnictwie J.T. i Skarbu Państwa - Starosty Powiatu K.

o zasiedzenie służebności gruntowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 listopada 2016 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika J.T.

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 29 maja 2015 r., sygn. akt II Ca .../14,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od uczestnika J.T. na rzecz
wnioskodawcy kwotę 600 (sześćset) złotych tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca P. S.A. wniósł o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu energii elektrycznej w postaci linii elektroenergetycznej przebiegającej przez nieruchomość oznaczoną jako działka ewidencyjna nr 156 położoną w T., objętą księgą wieczystą nr [...] z dniem 30 stycznia 1980 roku. W piśmie z dnia 27 sierpnia 2013 r. wnioskodawca, między innymi wskazał, że „zasiedzenie służebności powinno nastąpić na rzecz Skarbu Państwa”. Postanowieniem z dnia 30 września 2013 r. Sąd Rejonowy wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika Skarb Państwa - Starostwo Powiatowe w K.. Uczestnik ten pozostawił rozstrzygnięcie sprawy do uznania Sądu.

Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 7 marca 2014 r. wniosek oddalił. Ustalił, że nieruchomość oznaczona jako działka ewidencyjna nr 156 położona T., objęta księgą wieczystą [...]. stanowi własność uczestnika J.T.. Przez tę nieruchomość biegnie linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220kV relacji S. II – L., S. – K., która zajmuje jej część o pow. 0,1396 ha. Wnioskodawca jest właścicielem tej napowietrznej linii elektroenergetycznej, a została ona wybudowana w okresie od lipca 1968 roku do dnia 25 kwietnia 1969 roku. Zleceniodawcą jej budowy było Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład Energetyczny K. Do dnia 31 grudnia 1975 roku korzystało z nieruchomości uczestnika w sposób odpowiadający treści służebności przesyłu, po czym zostało przekształcone w Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład Energetyczny w K., a następnie na podstawie kolejnych przekształceń w dniu 20 lipca 1993 roku w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa - Zakład Energetyczny K. S.A. w K.. Następnie linia ta została przekazana P. S.A., która korzystała z tej linii do dnia 31 maja 1994 roku. W wyniku podziału tej spółki w dniu 5 grudnia 2007 roku powstała P. S.A. w W., która przejęła przedmiotową linię, a w dniu zmieniła nazwę na P. S.A.

Sąd Rejonowy ocenił, że wniosek nie zasługiwał na uwzględnienie. W uzasadnieniu powołał się na przepisy art. 305¹ § 1 k.c. w zw. z art. 49 § 1 k.c. oraz art. 172 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. a także art. 176 § 1 k.c. Argumentował, że z ustalonego w sprawie stanu faktycznego wynika, iż wnioskodawca nie wykazał swojego następstwa prawnego. Wywodził,

że w konsekwencji zasady jednolitej własności państwowej, przedsiębiorstwa państwowego nie można uznać w okresie do 1 lutego 1989 roku za samoistnego posiadacza w zakresie odpowiadającym służebności gruntowej, a zatem niedopuszczalne jest zaliczenie posiadania przez przedsiębiorstwo państwowe wykonywanego przed tą datą do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa. Podał, że nie można przy tym domniemywać, iż linia elektroenergetyczna 220 kV S. II – L. po jej wybudowaniu weszła w skład majątku Skarbu Państwa zarządzanego przez przedmiotowe przedsiębiorstwo. Podkreślił jednocześnie, że wnioskodawca nie udowodnił, aby Skarb Państwa przeniósł na wnioskodawcę posiadanie służebności, czy własność służebności.

Na skutek apelacji wnioskodawcy, Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 29 maja 2015 r. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził, iż Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie z dniem 31 stycznia 1990 roku służebność gruntową, odpowiadającą treści służebności przesyłu, obciążającą nieruchomość położoną w T., stanowiącą działkę nr 156 objętą księgą wieczystą nr [...] o przebiegu wyznaczonym według osi punktami 55-11 zaznaczonymi na planie sporządzonym przez biegłego sądowego J. H. z dnia 15 stycznia 2015 roku, I ks. rob.214/14, stanowiącym integralną część niniejszego postanowienia, polegającą na zapewnieniu każdoczesnemu właścicielowi urządzeń linii elektroenergetycznej o napięciu 220 kV relacji S. II – L. prawa dostępu przez obciążone nieruchomości w celu wykonywania eksploatacji, konserwacji, naprawy, remontów oraz usuwania awarii linii, wymiany słupa linii elektroenergetycznej lub innych niezbędnych elementów linii elektroenergetycznych o napięciu 220 kV relacji S. II – L. przechodzącej przez tę nieruchomość (punkt I rozstrzygnięcia), w pozostałej części wniosek oddalił (punkt II), oddalił apelację w pozostałej części (punkt IV) i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy zaakceptował podstawę faktyczną zaskarżonego orzeczenia i dodatkowo ustalił, że przebieg linii przez działkę nr 156 wyznaczony jest punktami 52 do 11 wyznaczonymi na planie sporządzonym przez biegłego sądowego J. H. z dnia 15 stycznia 2015 roku, I ks rob. 214/14. Linia elektroenergetyczna kV 220 S. II – L. pozostaje w użytkowaniu wnioskodawcy. Termin przyłączenia obiektu energetycznego do sieci został dokonany w dniu 30 stycznia 1970 roku.

W rozważaniach wyraził pogląd, że w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia sąd nie jest związany żądaniem wniosku w zakresie podmiotu, na rzecz którego ma zostać stwierdzone zasiedzenie. Dlatego też rozważał, czy przedmiotową służebność nie nabył uczestnik Skarb Państwa i doszedł do wniosku, że to ten podmiot spełnił przesłanki nabycia przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Podniósł, że do uwłaszczenia mieniem przedsiębiorstw państwowych doszło ustawą z dnia 29 września 1990 roku o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.U. nr 79 poz. 464 z późn. zm.). Podstawę nabycia stanowił art. 2 ust. 2 tej ustawy, na mocy którego na rzecz państwowych osób prawnych zarządzających budynkami i urządzeniami oraz lokalami znajdującymi się na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa przechodziła własność tych składników majątkowych, przy czym obejmowało ono również urządzenia służące do wykonywania służebności. Przedmiotowe uwłaszczenie nastąpiło z mocy prawa w dniu wejścia w życie tej ustawy tj. w dniu 5 grudnia 1990 roku.

Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że do dnia 5 grudnia 1990 roku państwowe osoby prawne były jedynie dzierżycielami składników majątkowych pozostających w ich zarządzie, zaś prawa własnościowe (lub użytkowanie wieczyste gruntów) i tym samym posiadanie w rozumieniu art. 336 k.c. nabywały dopiero na podstawie powołanej ustawy, z dniem jej wejścia w życie. W związku z tym podniósł, że skoro to miało miejsce już po dacie nabycia służebności przez zasiedzenie, czyli po 31 stycznia 1990 roku, to kwestia ta nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia. Jednocześnie Sąd Okręgowy wyraził sprzeczny z wyżej zaprezentowanym pogląd,

że posiadanie służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez przedsiębiorstwo państwowe przed zmianą kodeksu cywilnego było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i mogło prowadzić do zasiedzenia.

Badając przesłanki nabycia służebności przez zasiedzenie Sąd Okręgowy przyjął, że początkowym dniem okresu posiadania prowadzącego do zasiedzenia był dzień 30 stycznia 1970 roku, a więc dzień przyłączenia linii wysokiego napięcia S. II – L. do sieci elektroenergetycznej, stąd okres lat 20 posiadania upłynął z dniem 30 stycznia 1990 roku, a co za tym idzie nabycie służebności przez zasiedzenie nastąpiło z dniem 31 stycznia 1990 roku. Nie ma bowiem wątpliwości, że Skarb Państwa był posiadaczem w złej wierze.

Podniósł, że wbrew stanowisku uczestnika, po stronie wnioskodawcy istniał interes prawny zarówno jeżeli chodzi o złożenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności, jak również co do wniesienia apelacji. Wskazał, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia nie określają kręgu zainteresowanych, odsyłając w tym zakresie, zgodnie z systematyką księgi drugiej do art. 510 § 1 k.p.c., który przewiduje, że zainteresowanym jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania. Wskazuje to, na szerokie ujęcie tego pojęcia tj., że zainteresowanie wynikiem obejmuje zarówno bezpośredni, jak i pośredni interes, wskazujący na udział w postępowaniu. Jego zdaniem skoro wnioskodawca faktycznie zarządza infrastrukturą przebiegającą przez nieruchomość uczestnika, to jego interes prawny niewątpliwie występuje. Zwrócił uwagę, że wezwany do udziału w sprawie Skarb Państwa - Starosta Powiatu K. potwierdził w całości stanowisko i twierdzenia wnioskodawcy.

Sąd Okręgowy podkreślił, że obecnie nie budzi kontrowersji pogląd o możliwości nabycia w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu, zanim ta została wprowadzona do kodeksu cywilnego ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731; por. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, BSN 2008, nr 10, s. 7, z dnia

27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014, Nr 2, poz. 11 i z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, Nr 12, poz. 139).

Uczestnik J. T. w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 128 k.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 3, poz. 11), która weszła w życie z dniem 1 lutego 1989 r. w zw. z art. 172 § 2 k.c., z art. 292 k.c. oraz art. 352 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 339 k.c. w zw. z art. 336 k.c. oraz 338 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że od dnia 1 lutego 1989 r. przedsiębiorstwa państwowe nie mogły posiadać i nabywać dla siebie służebności, w tym także o treści odpowiadającej służebności przesylu w drodze zasiedzenia a jedynie były jej dzierżycielami; art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. oraz w art. 352 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 339 k.c. w zw. z art. 336 k.c. oraz 338 k.c. przez brak ustalenia charakteru władztwa i woli Skarbu Państwa w okresie od dnia 2 lutego 1989 r. do dnia 4 grudnia 1990 r. a w konsekwencji błędne dokonanie subsumpcji nieustalonego stanu faktycznego i w ten sposób niewłaściwe zastosowanie prawa materialnego; art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. oraz w zw. z art. 352 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 339 k.c. w zw. z art. 336 k.c. w zw. z art. 1 k.c. przez błędne zastosowanie.

W ramach naruszenia przepisów postępowania zarzucił naruszenie art. 610 § 1 k.p.c. w zw. art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 511 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez stwierdzenie nabycia służebności przez zasiedzenie na rzecz podmiotu - Skarbu Państwa, co do którego wnioski o stwierdzenie nabycia służebności nie został złożony; art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. to art. 610 § 1 k.p.c. w zw. art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez wyjście poza granice zaskarżenia wyznaczone zarzutami apelacji. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 29 maja 2015 r. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. oraz do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trzeba zgodzić się ze skarżącym, że Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14

(OSNC 2015, nr 13, poz. 675) wyjaśnił, że stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości może nastąpić tylko na rzecz osoby wskazanej przez wnioskodawcę lub innego uczestnika postępowania. Nie oznacza to jednak, że w okolicznościach sprawy uzasadniony był zarzut skarżącego o naruszenie art. 610 § 1 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 i w zw. z art. 511 i w zw. z art. 187 § 1 k.p.c., jak i zarzut skarżącego, o naruszeniu art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 610 § 1 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

W uzasadnieniu tej uchwały zwrócono uwagę na to, że zawarta w niej wykładnia ma walor ogólny, gdyż odnosi się także do spraw o stwierdzenie zasiedzenia własności rzeczy ruchomych lub zasiedzenia innych praw niż prawo własności, a więc i służebności. Oczywiście wniosek w takiej sprawie powinien czynić zadość przepisom o pozwie, z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych (art. 511 § 1 k.p.c.). Powinien zatem zawierać dokładnie oznaczone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie. Oznaczenie żądania powinno natomiast zawierać określenie przedmiotu zasiedzenia oraz osoby lub osób będących nabywcami prawa, a określenie przedmiotu zasiedzenia - wskazanie rodzaju prawa, którego nabycia domaga się wnioskodawca i dokładny opis rzeczy, której nabycie ma dotyczyć.

W uchwale jednak wyraźnie podkreślono, że tak określone żądanie może być przez wnioskodawcę zmieniane, w tym także w odniesieniu do osoby lub osób będących nabywcami prawa, w postępowaniu nieprocesowym stosuje się bowiem odpowiednio art. 193 § 1 k.p.c. (jednak charakterystyczne jest, że nie odwołano się do regulacji zawartej w art. 193 § 2¹ k.p.c.). Wskazano natomiast, że zmiana żądania jest jednak skuteczna tylko wtedy, gdy wnioskodawca nadal pozostanie osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c.

Warunkiem skuteczności zmienionego żądania jest więc wykazanie przez wnioskodawcę interesu prawnego w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c. w żądaniu stwierdzenia zasiedzenia na rzecz wskazanej przez niego osoby. Interes prawny w ustaleniu stanu prawnego rzeczy może istnieć także po stronie innych podmiotów niż te, które nabyły prawo przez zasiedzenie. Podmiotom tym przysługuje w takim

wypadku samodzielne uprawnienie do zgłoszenia - we wniosku o wszczęcie postępowania albo w toku sprawy - żądania stwierdzenia, że inna osoba nabyła prawo przez zasiedzenie. Żądanie to może być uwzględnione niezależnie od tego, czy osoba, wobec której nastąpił skutek zasiedzenia, domagała się stwierdzenia zasiedzenia na swoją rzecz, istotne jest bowiem to, że osoba ta została wskazana przez zainteresowanego mającego interes prawny w wydaniu tej treści orzeczenia (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1950 r. - zasada prawna - C 1864/49, OSN 1950, nr 1, poz. 3, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1974 r., III CZP 88/74, OSNCP 1976, nr 1, poz. 4 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2012 r., I CSK 51/12, niepubl., z dnia 17 października 2012 r., I CSK 343/12, niepubl., i z dnia 20 marca 2014 r., II CSK 279/13 niepubl.). Sąd może więc stwierdzić nabycie prawa przez zasiedzenie na rzecz osoby, która o to nie wnosiła, jeżeli żąda tego wnioskodawca lub inny uczestnik postępowania mający interes prawny w podjęciu takiego rozstrzygnięcia. W takim wypadku sąd nie orzeka jednak z urzędu, lecz w granicach żądania podmiotu, mającego status zainteresowanego w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c.

Jedną z zasad rządzących rozstrzyganiem spraw w procesie cywilnym jest zakaz wyrokowania ponad żądanie, jak bowiem wynika z art. 321 § 1 k.p.c. sąd ma obowiązek respektować zasadę *ne eat iudex ultra petita partium*. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, zasada ta ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.). Oznacza to, że w sprawach, w których postępowanie nieprocesowe jest wszczynane na wniosek, sąd jest związany żądaniami uczestników postępowania.

W uzasadnieniu powołanej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14 wyraźnie podniesiono, że mogą więc wystąpić sytuacje, w których zebrany materiał dowodowy będzie wskazywał na nabycie spornego prawa w drodze zasiedzenia przez inną osobę niż wskazana przez uczestników postępowania. Warunkiem wydania orzeczenia stwierdzającego zasiedzenie na rzecz właściwej osoby jest w takim wypadku modyfikacja żądania wniosku, a - gdyby osoba ta nie uczestniczyła w postępowaniu - wezwanie jej lub jej następców prawnych do udziału w sprawie (art. 193

w związku z art. 13 § 2 i art. 510 § 2 k.p.c.). Dopiero niedokonanie zmiany żądania prowadzi do oddalenia wniosku i powoduje konieczność wszczęcia przez zainteresowanego kolejnego postępowania o stwierdzenie zasiedzenia z prawidłowo sformułowanym żądaniem. Względ jednak na ekonomię postępowania i ochronę interesu indywidualnego oraz wymaganie właściwego ukształtowania postępowania nakładają na sąd obowiązek umożliwienia biorącym w nim udział osobom stosownej modyfikacji żądania. W takim wypadku obowiązek informacyjny sądu wobec uczestników postępowania sądowego wymaga zwrócenia przez sąd uwagi na ewentualną potrzebę takiej modyfikacji. Źródłem tego obowiązku są w tym wypadku zasady ogólne wynikające z przepisów art. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji.

Skarżący przeoczył, że w piśmie z dnia 27 sierpnia 2013 r, wnioskodawca, który niewątpliwie ma interes prawny w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c. w uwzględnieniu wniosku w istocie zmodyfikował jego żądanie, domagając się stwierdzenia zasiedzenia służebności na rzecz Skarbu Państwa. Zwrócić należy uwagę, że w wypadku, gdy następuje zmiana powództwa, to za wyjątkiem spraw alimentacyjnych może być dokonana tylko w piśmie procesowym, co do którego tylko odpowiednio stosuje się art. 187 k.p.c. Poza tym należy uwzględnić różnice występujące pomiędzy procesem a postępowaniem nieprocesowym, w którym brak unormowania odpowiadającego art. 193 § 2¹ k.p.c. Mając na względzie wyjaśnienia zawarte w powołanej uchwale składu siedmiu sędziów, z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14, a przede wszystkim, że żądanie dotyczące zmiany osoby na rzecz, której ma zostać stwierdzone zasiedzenie może zgłosić każdy z uczestników, należy dojść do wniosku, iż może to nawet nastąpić na rozprawie, a jeżeli jest zawarte w piśmie procesowym złożonym poza rozprawą, to nie musi ono spełniać wszystkich wymagań przewidzianych dla pozwu. W takim bowiem wypadku pomiędzy pierwotnym żądaniem, a zmienionym co do osoby występuje ścisła więź i logiczny związek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1965 r., II CZ 51/65, *Legalis*).

Zwrócić też trzeba uwagę na to, że wnioskodawca w apelacji w ślad za dokonaną zmianą nie żądał stwierdzenia zasiedzenia na swoją rzecz, lecz wniosek apelacyjny ujął szerzej, domagając się uwzględnienia „roszczenia w całości”.

Jeśli wziąć pod uwagę, że Sąd Rejonowy oddalił wniosek z innych względów, to przedmiotem zarzutów apelacyjnych mogły być tylko te uchybienia, których dopuścił się Sąd Rejonowy i które doprowadziły do nieuwzględnienia zmodyfikowanego żądania. Skoro więc Sąd Apelacyjny dysponował zmodyfikowanym żądaniem dokonany w piśmie z dnia 27 sierpnia 2013 r. i znajdującym oparcie we wniosku apelacyjnym, to stwierdzając zasiedzenie na rzecz Skarbu Państwa nie naruszył art. 378 k.p.c.

Przystępując do oceny zarzutów materialnych trzeba na wstępie przypomnieć, że skoro państwowe osoby prawne wykonywały na podstawie art. 128 § 2 k.c. (w czasie jego obowiązywania) w imieniu własnym względem zarządzanego mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej według reguł prawa cywilnego, to granice tego wykonywania mieściły się w dyspozycji normy art. 140 k.c. Do atrybutu korzystania z rzeczy tradycyjnie zalicza się następujące uprawnienia: do posiadania (*ius possidendi*), do używania rzeczy (*ius utendi*), do pobierania pożytków i innych przychodów z rzeczy (*ius fruendi*) i do dyspozycji faktycznych (*ius abutendi*). Pomimo niejedności w tej mierze judykatury w ostatnim czasie przeważał pogląd, że przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, LEX nr 1977833, z dnia z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, OSNC 2010, Nr 1, poz. 15, z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, LEX nr 1130302; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 31 maja 2006 r., IV CSK 149/05, LEX nr 258681, z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 680/04, LEX nr 180843, z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 495/112, niepubl. oraz wyrok siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, OSNC-ZD 2009, Nr 4, poz. 15 i uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118). Odnosząc się do tej rozbieżności, zauważyć należy, że przed wejściem w życie kodeksu cywilnego w judykaturze jednolicie przyjmowano, że podmiotem mienia państwowego jest państwo, a nie poszczególne państwowe osoby prawne (por. np.

uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSN 1962, Nr 2, poz. 41 i orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 1963 r., III CR 252/63, RPE 1965, nr 1, s. 343, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1966 r., I CR 80/66, OSNCP 1967, nr 2, poz. 67).

Wprawdzie art. 128 k.c. został znowelizowany ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 3, poz. 11), a następnie ustawą dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny uchylony, to jednak zmiany te nie miały mocy wstecznej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1996 r., I CKU 38/96, Prok. i Pr. - wkł. 1997, nr 4, s. 27).

Z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny zniesiona została zasada, że jedynie Skarbowi Państwa może przysługiwać prawo własności mienia państwowego, w wyniku czego państwowe osoby prawne uzyskały zdolność prawną w zakresie nabywania w drodze czynności prawnych składników majątkowych na własność. Zmiana art. 128 k.c. dokonana tą ustawą nie spowodowała jednak przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - z mocy przepisów kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie tej ustawy.

Przekształcenie zarządu w odniesieniu do gruntów w prawo użytkowania wieczystego, a w odniesieniu do znajdujących się na tych gruntach budynków, innych urządzeń i lokali w prawo własności nastąpiło w dniu 5 grudnia 1990 r. na podstawie w art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464, dalej: "ustawa o zmianie u.g.g."), natomiast w odniesieniu do innych składników majątkowych - również w prawo własności - przekształcenie dokonało się w dniu 7 stycznia 1991 r. na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6, dalej: "u.z.p.p."; por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 118; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14, LEX nr 1768878). Zauważyć też należy, że "uwłaszczenie" z mocy art. 2 ust. 1 i 22 ust. 1 ustawy o zmianie u.g.g. stwierdzone było

deklaratywną decyzją wojewody albo zarządu gminy (por. art. 2 ust. 3 ustawy o zmianie u.g.g.; zob. także art. 200 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r., poz. 1774 ze zm.), natomiast nabycie urządzeń z mocy przepisów ustawy o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie wymagało potwierdzenia żadną decyzją.

Urządzenia przesyłowe (linie energetyczne) są zbiorem rzeczy ruchomych, a nie jedną rzeczą złożoną. Urządzeń takich, wchodzących w skład przedsiębiorstwa, nie można zatem uznać za "znajdujące się na gruntach", co do których państwowa osoba prawna, do której należało to przedsiębiorstwo, uzyskiwała prawo użytkowania wieczystego, gdyż nie były posadowione na tych właśnie gruntach, lecz na innych nieruchomościach. Przedstawione rozumowanie, dotyczące posiadania samoistnego nieruchomości, wykonywanego przez przedsiębiorstwo państwowe w okresie obowiązywania art. 128 k.c. w pierwotnym brzmieniu, można tym bardziej odnieść do posiadania w zakresie służebności przesyłu (por. np. postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08 i z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11). Z tych względów trzeba przyjąć, że przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91).

W stosunku więc zewnętrznym, skoro poprzednicy wnioskodawcy w odniesieniu do uczestnika, zachowywali się tak, jakby byli uprawnieni z tytułu służebności tj. władali przedmiotową linią od początku lat 70-tych, to było to posiadanie zależne w granicach służebności. Przypomnieć należy, że posiadaczem służebności jest ten, kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności i o tym jego charakterze przesądza sam fakt posiadania, które musi mieć pewne cechy stabilności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 1967 r., III CR 270/66, OSN 1967, Nr 9, poz. 160).

Do zasiedzenia służebności stosuje się odpowiednio przepisy o nabyciu przez zasiedzenie nieruchomości (art. 292 k.c.) i nie budzi wątpliwości pogląd, że

chodzi tu o art. 172, 173, 175 i 176 k.c. Niewątpliwie, istnieje możliwość doliczenia do terminu zasiedzenia posiadania poprzednika jeżeli wnioskodawca i poprzednik władali cudzą nieruchomością (w tym wypadku osoby trzeciej), w granicach służebności, co w sprawie, przy przyjętym kierunku wykładni nie budzi wątpliwości. W literaturze przeważa pogląd, że do posiadania służebności nie stosuje się art. 349-351 k.c., a nawet występuje zapatrywanie, iż nie stosuje się także art. 348 k.c. W przypadku posiadania w granicach służebności przesyłowej, wydanie rzeczy polega na przejęciu przedsiębiorstwa przesyłowego, bez sprzeciwu poprzednika (art. 352 w zw. z art. 348 i art. 176 k.c.), którego użyteczność jest zwiększana przez korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności gruntowej (por. odpowiednio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 stycznia 1969 r., III CRN 271/68, OSNCP 1969, Nr 10, poz. 177). Pomimo braku zgodności w doktrynie, w orzecznictwie przyjmuje się, że przejęcie w ten sposób posiadania jest czynnością faktyczną, niemniej może to nastąpić, aby mogło dojść do doliczenia posiadania poprzednika - tylko bez jego sprzeciwu. Pogląd ten znalazł oparcie w najnowszej literaturze. Poza tym, należy też zasygnalizować wyrażone w piśmiennictwie i w judykaturze stanowisko, że przypadki uwłaszczenia z mocy ustawy oznaczają przeniesienie posiadania (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12 poz. 139).

W rezultacie wynikające z ustaleń przejęcia przedmiotowych linii przez przekształcane kolejne podmioty prawne podpadały pod hipotezę normy wynikającej z art. 176 § 1 k.c. w zw. art. 292 k.c. Była to bowiem kontynuacja posiadania w zakresie tej samej służebności przez kolejnych jej posiadaczy i ich posiadanie podlega zaliczeniu, skoro nie budziło wątpliwości następstwo przede wszystkim faktyczne pomiędzy kolejnymi osobami prawnymi władającymi tymi urządzeniami i każdy następca przejmował to posiadanie od poprzednika bez jego sprzeciwu, czy nawet osób trzecich (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2006 r., IV CSK 149/05 i postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, LEX nr 1648193, z dnia 21 stycznia 2015 r., IV CSK 203/14 niepubl., z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, LEX nr 1977833 i z dnia 17 czerwca 2016 r., IV CSK 531/15, LEX nr 2064237).

W tym stanie rzeczy zaskarżone postanowienie pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiadało prawu i z tego względu skarga kasacyjna uległa oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

jw

kc